

ONTOGENEZA CONȘTIINȚEI AXIOLOGICE A PERSONALITĂȚII TÂNĂRULUI**Valentina FLOCOSU***Catedra Asistență Socială*

Starting from the idea of democratization of Moldovan society and the large influx of values, pseudo values and non-values, the author examines the importance of developing of axiological conscience and axiological competence for the purpose of selecting the correct values and their integration into the axiological system of personality. Also, the author analyzes the formation processes of axiological conscience: the socialization and education as a carrier and transmitter of values and the possibility of their perception of the young student.

Prin construcția sa, omul este o ființă care se raportează proiectiv, atitudinal și preferențial la realitățile din jurul lui. Pentru aceasta el trebuie să aibă totdeauna o bază de ghidare a acțiunilor sale individuale și sociale. Această bază de relaționare axiologică se prezintă ca o *totalitate a mobilurilor individuale și a normativelor supraindividuale, interiorizate de subiect, care ființează în orice set de valorizare*. Astfel, am putea aprecia că una dintre cele mai importante condiții existențiale ale ființei umane rezidă în cristalizarea unui spațiu axiologic care emerge din acțiunile sociale, fiind totodată și fermentul acestora.

În evoluția ontogenetică, formarea și dezvoltarea personalității presupune însușirea unui bogat, dar selectiv, volum de cunoștințe din cultura trecutului și a prezentului. Prin asimilarea individuală a reperelor valorice recomandate și dezirabile, omul își formează un cadru axiologic referențial, care îi permite să atribuie sens/valoare lumii înconjurătoare.

Odată cu democratizarea vieții sociale, în societatea moldovenească s-a produs un aflus atât de valori noi, cât și de pseudovalori. Pentru a putea face distincția dintre valori, nonvalori și pseudovalori, omul trebuie să-și formeze *competența axiologică*, adică capacitatea de a evalua stimulii culturali și de a-i integra în sistemul axiologic al personalității sale, fapt care i-ar permite ulterior să selecteze corect valorile. Totodată, fiind nu numai consumator, dar și producător de valori, omul trebuie să dobândească și capacitatea de a crea valori.

Necesitatea formării competenței axiologice a individului uman este determinată de particularitățile de vârstă ale acestuia și de factorii sociali. *Mecanismele intime prin care individul își însușește matricea valorică* a unei culturi sau grup social sunt puțin deslușite, însă printre ele putem evidenția, în special, procesele generale ale învățării, cum ar fi: condiționarea, recompensa, pedeapsa, formele de imitație, de identificare etc. Totodată, indivizii aderă succesiv la mai multe grupuri de referință: părinți, grupul de prieteni, colectivul de muncă, personalități din alte domenii, cum ar fi cel al artei (literatură, teatru, cinematograf), care oferă în acest sens o varietate de modele din care subiectul-receptor le distinge pe cele ce vin în întâmpinarea propriei individualități. Ultima este în funcție de factorii sociali, de sistemul de valori pe care societatea i le propune, dar și în funcție de ceea ce, ca individ, subiectul este capabil să recepteze și simte efectiv nevoia sau își construiește singur modele, printr-o sinteză personală a celor existente [1].

Renumitul sociolog francez Em. Durkheim subliniază că sistemul personal de valori nu se naște pe un teren gol. Mediul social obiectiv (datul biologic) pe care îl găsește copilul la naștere include în sine și sfera axiologicului. Altfel spus, în opinia sociologului, valorile se prezintă ca fapte sociale (deja constituite, constrângătoare, exteriorizate), lucruri transsubiective, plasate „dincolo” de individ. Aceasta înseamnă că de la naștere copilului i se impun anumite norme, valori, modele de conduită (să mănânce, să doarmă la anumite ore, iar mai târziu – să fie cuminte, ordonat), pe care el le interiorizează, transformându-le cu timpul în obișnuințe/uzanțe. Uneori, interiorizarea unor norme este atât de perfectă, încât nici nu se simte caracterul ei constrângător.

Acest dat prealabil nu trebuie, însă, înțeles ca ceva static, care acționează mecanic, implacabil asupra ființei umane, deoarece în decursul vieții unui individ apar noi valori sociale, sau se poate restructura însăși esența ierarhiei lor (Berger și Luckmann). Întreg procesul de umanizare a individului reprezintă, în *sens axiologic*, o *învățare pentru a aprecia, a prefera, a alege, pentru a lua atitudine ori de câte ori se stabilește o corespondență între conștiința care evaluează și ceea ce evaluăm (obiecte, relații umane, situații de viață etc.), pentru a valoriza*.

Valorile sociale, însă, nu se nasc odată cu individul. Interiorizarea valorilor, formarea atitudinilor de valoare și a sistemelor de valoare reprezintă o parte organică a două procese fundamentale, care se desfășoară de-a lungul întregii vieți a individului: socializarea (ca proces social spontan) și educația (ca proces conștient, metodic).

Procesul de socializare poate fi înțeles în termeni de însușire, interiorizare a valorilor și normelor general umane sau specifice culturii din care face parte individul. Întrucât individul se atribuie concomitent sau succesiv mai multor grupuri de apartenență și de referință, determinarea contextului sociocultural este mai degrabă pluridirecțională, decât univocă și omogenă. Ca proces continuu, care se desfășoară de-a lungul întregii vieți, socializarea include două faze: socializarea primară și socializarea secundară.

Socializarea primară este etapa de cristalizare a primului orizont valoric al copilului, prin achiziționarea cunoștințelor, valorilor, atitudinilor, comportamentelor umane. În alți termeni, copilul doar se naște cu potențialități pentru viața socială, dar devine cu adevărat membru efectiv al ei în rezultatul interiorizării lumii sociale, care este posibilă prin intermediul comunicării și interrelaționării cu *Ceilalți* (G.H. Mead) [2]. Agenții care contribuie la cristalizarea versiunii subiective a realității obiective sunt așa-numiții *Alți semnificativi* (*significant others*), cum îi numește G.H. Mead, care îi mediază realitatea, modificând-o în raport cu propria lor poziție socială și cu propria lor experiență de viață. Astfel, în rezultatul interacțiunii copilului cu *Ceilalți*, printre care părinții ocupă locul central, are loc formarea Eu-lui și a identității de sine a acestuia.

Pe măsura extinderii spațiului relațional, individul se include în etapa *socializării secundare* care, spre deosebire de cea primară, este mult mai dinamică din perspectiva subiectului, mai adaptativă și mai imprevizibilă din perspectiva efectelor. Această etapă realizează trecerea de la o lume omogenă la una mai eterogenă, în care persoanele semnificative au o fluctuație mai mare și asupra cărora copilul are un anumit control, renunțând la unele din ele în favoarea altora. Spontan sau conștient, individul selectează din potențialul de modele de comportament, modele de viață și relații interpersonale pe acelea care îi confirmă și îi susțin auto-identificarea. Totodată, socializarea secundară este identică cu trecerea de la gândirea concretă la cea abstractă, suprapunându-se cu noi faze ale dezvoltării intelectuale. Internalizarea cunoștințelor, valorilor, credințelor promovate de diferite instituții sociale face ca conștiința copilului să devină din ce în ce mai critică. Pentru tânăr devine importantă legitimarea sistemului axiologic propus, pretinzând argumente raționale pentru diferite practici și devenind tot mai independent față de influențele din exterior [3].

Când traiectoria de viață a individului continuă în același mediu sociocultural, socializarea secundară nu are decât să completeze și să întărească valorile interiorizate de el în familie. Dacă, însă, realitatea socioculturală în care urmează să se includă tânărul este diferită considerabil de cea internalizată în prima etapă, socializarea secundară poate fi identificată cu *re-socializarea*. În intenția de a construi un nou univers subiectiv tânărul își va evalua experiența anterioară prin prisma prezentului. Spre exemplu, dacă un tânăr din mediul rural dorește să se stabilească cu traiul în mediul urban, el va trebui să însușească rolurile și valorile specifice mediului de viață și de muncă urban, ceea ce-i va permite să se adapteze noului mediu de viață. Sau să luăm exemplul țării noastre: odată cu destrămarea Marelui Imperiu sovietic și declararea independenței statului moldovenesc s-a destrămat sistemul tradițional sociocultural și administrativ, s-au prăbușit tradițiile, valorile, ideologiile, convingerile constituite pe parcursul mai multor zeci de ani ai guvernării sovietice. În asemenea condiții a apărut necesitatea reformării întregii societăți, a întregului sistem social, inclusiv a celui cultural-valoric. Odată cu inițierea procesului reformativ întreaga populație a fost pusă în situația de a-și reevalua modele axiologice vechi prin prisma noilor necesități socioculturale.

Generalizând cele menționate mai sus, putem spune că avem de-a face cu două forme de *socializare axiologică* (concept care desemnează diferite tipuri de procese de învățare la care este supus individul: cognitive, lingvistice, simbolice, normative etc.): *una* în care actorii sociali se familiarizează cu sisteme de valori interiorizate în primii ani de viață, obișnuindu-se cu poziția din structura socială, și *alta* sprijinită de educația școlară, prin care indivizilor li se furnizează o competență conceptuală și discursivă. Vasile Sebastian Dâncu nu cade de acord cu interpretarea termenului de socializare axiologică oferită de R. Boudon [4] întrucât tratează procesul de socializare din perspectivă mecanică, în care individul este supus unui dresaj pe care nu are cum să îl evite, fiind prelucrat prin norme, valori, atitudini, cunoștințe, la finele căruia devine ființă socială.

Psihologia socială abordează procesul mult mai interesant, utilizând mult mai rar conceptul de socializare și preferându-l pe cel de aculturație, deoarece, după cum scrie J. Stoetzel (1978), dacă condițiile sociale în care sunt plasați indivizii sunt diferite, rezultă că problemele de comportament pe care trebuie să le rezolve și

performanțele pe care le așteptăm de la ei trebuie să fie diferite, în funcție de gradul și de natura lor. Aculturația este privită ca proces de adaptare socială *motivată*, desfășurându-se din perspectiva nevoilor stringente ale individului.

Un alt proces care contribuie la formarea conștiinței axiologice a personalității tânărului este *educația* – proces intențional-conștient de schimbare a comportamentului individual sau colectiv, în vederea *atingerii stării de ființare a omului din perspectiva universalului devenirii sale*. Privită astfel, educația vizează procesul de asimilare a anumitor sisteme de valori și de formare a atitudinii față de ele. Ca activitate socială, educația se realizează printr-un lanț de acțiuni exercitate în mod conștient (potrivit unor finalități stabilite în prealabil, în funcție de care vor fi selectate cele mai eficiente mijloace și căi de transmitere a valorilor), sistematic și organizat (prin intermediul instituțiilor consacrate realizării obiectivului propus, în scopul anulării influențelor negative spontane ale mediului, prin focalizarea pe finalitățile socialmente necesare) asupra copilului, adolescentului, tânărului sau asupra oricărei alte persoane care manifestă necesități educative. În sens axiologic, cea mai importantă funcție a educației constă în selectarea și transmiterea valorilor dezirabile social tinerei generații, procesul de selecție a valorilor fiind cu atât mai necesar, cu cât ritmul de acumulare a lor este din ce în ce mai intens. Ambele operații – selecția și transmiterea valorilor – se află într-o dependență reciprocă (o selecție adecvată se va răsfrânge pozitiv asupra transmiterii, după cum o raționalizare a acesteia va avea repercusiuni pozitive asupra selecției), având ca scop pregătirea individului pentru integrarea activă și reușită în viața socială.

Ca unul dintre componentele de bază care asigură continuitatea și perpetuarea societății, în calitate de purtător și transmițător de valori, educația trebuie să se bucure de prețuire și de valorizare din partea societății și a indivizilor care o formează.

Astfel, conform studiului sociologic „*Tranziții ale copilăriei și tinereții într-o societate în transformare: cazul Republicii Moldova*”, realizat în perioada anilor 2006-2008, 23,3% din tineri consideră educația ca fiind importantă pentru ridicarea nivelului de cultură generală și obținerea succesului în viață [7]. Iar studiul „*Atitudini, valori și stiluri de viață ale tineretului studios din Republica Moldova*”, realizat în perioada ianuarie-aprilie 2009 pe un eșantion de 750 respondenți din 9 instituții de învățământ superior din mun. Chișinău, Bălți, Cahul, a scos în evidență importanța educației pentru tineretul studios, peste jumătate din ei (54,2%) considerând-o foarte importantă, după sănătate (85,7%) și viața de familie (64,1%).

Tabel

Importanța valorilor în viața tineretului studios

Apreciați importanța următoarelor valori pentru Dvs. personal		Foarte importantă	Importantă	Puțin importantă	Nu este importantă
1.	Sănătatea	85,7%	13,8%	0,3%	0,2%
2.	Viața de familie, fericirea, copiii	64,1%	29,1 %	6,3%	0,5%
3.	Nivelul de studii și cultura (educația sub toate formele ei)	54,2%	31,9%	10,2%	3,7%
4.	Banii, bunăstarea materială	43,7%	38,6%	15,9%	1,8%
5.	Dragostea	42,1%	48%	6,3%	3,6%
6.	Munca	41,7%	54,2%	3,6%	0,5%
7.	Prietenia de încredere	40,2%	54,5%	4,1%	1,2%
8.	Cinstea, onestitatea	39,7%	49,9%	9,6%	0,8%
9.	Independența, libertatea	31,3%	52,7%	11,8%	4,2%
10.	Bunăitatea	30,7%	53,9%	12,9%	2,5%
11.	Prestigiul social, sentimentul de împlinire, respectul de sine	30,6%	49,9%	17%	2,5%
12.	Dreptatea	27,2%	43,3%	24,9%	4,6%%
13.	Credința religioasă	25,9%	45,7%	22,6%	5,8%
14.	Patriotismul	22,7%	39,3%	25,9%	12,1%
15.	Norocul	19,5%	37,9%	29,3%	13,3%
16.	Viața politică	6,2%	29,8%	31,1%	32,9%

Sursa: Studiul „Atitudini, valori și stiluri de viață ale tineretului studios din Republica Moldova”, an.2009, N* 750 respondenți

Prin urmare, putem conchide că în percepția educației ca valoare apare o diferență semnificativă între tineretul studios și cel nestudios, a căror orientare axiologică întrunește valori diferite sau aceleași valori au intensități diferite de apreciere.

Cristalizarea conștiinței axiologice personale înseamnă, totodată, și stabilirea unor raporturi, ierarhii dintre diferite genuri de valori (morale, politice, economice, religioase etc.), dintre acestea prioritare fiind valorile morale, pe care individul le interiorizează în rezultatul interacțiunii lui cu mediul social. Un principiu general, subliniat de Em. Durkheim, este că „domeniul vieții cu adevărat morale nu începe decât acolo unde începe domeniul vieții colective, sau, altfel spus, noi nu suntem ființe morale decât în măsura în care suntem ființe sociale” [8]. A cunoaște, a aprecia ce este bine, moral, este posibil de realizat doar în cadrul societății; numai în acest sens are rost să vorbim despre dimensiunea morală a personalității, despre „personalitatea morală”, definită de către Ioan Grigoraș „prin nevoia de a fi om în sensul celei mai înalte valori a umanului, autoreglată de conștiința „celui mai bun lucru”, prin autodeterminare conștientă și creatoare pe baza normelor și valorilor morale, prin discernământ critic în afirmarea judecăților de valoare și a deciziilor, prin voință și sentimente de valoare morală, prin ideal și intenționalitatea binelui și a respingerii răului, prin conștiința datoriei și a răspunderii, prin conștiința meritului și a vinei, prin conștiința de sine și de altul, prin onoare și demnitate” [9].

Se cunoaște că încă din adolescență se constituie structura morală a personalității. Prin trăsături specifice: sensibilitate sporită, capacitate de receptare, curiozitate, încredere, admirație față de faptele deosebite, elan creator etc., individul se integrează, prin intermediul moralei, în societate, asimilând conștient valorile acesteia, integrându-le într-o concepție etică proprie, conferindu-le semnificații profunde. Individul se impune tot mai mult ca subiect moral activ, care interiorizează norme și principii etice și care se particularizează sub forma sentimentelor, gândurilor, motivațiilor și trăirilor volitive, declarând surse acționale, atitudinale și comportamentale. Totodată, nu trebuie de uitat faptul că în fiecare individ se afirmă (mai mult sau mai puțin) dorința de independență; factorii exteriori se întâlnesc, uneori, în chip tensional, cu propriile trăsături ale individului, necesitând un contact elastic al intereselor și valorilor personale cu cele sociale [10]. Trăsăturile caracteristice influențează acele valori etice pe care individul le acceptă, le caută chiar, însușindu-și-le, și care astfel se transformă din simple virtualități în valori reale. Ca și valorile de altă factură, valorile etice nu sunt nici ele acceptate în mod automat; ele sunt interiorizate, purtând semnul propriei individualități.

Orientarea axiologică individuală (valorile interiorizate) reprezintă un dat subiectiv, care acționează ca vector motivațional, determinând acțiunile sau comportamentul uman. *Rolul valorilor în motivarea unor decizii de acțiune în defavoarea altora se manifestă mai ales când există un conflict motivațional imediat premergător acțiunii alese. Purtătorul de valoare în acest conflict motivațional este acțiunea, în timp ce realizarea unei acțiuni este de fapt valorizarea concretă, adică o acțiune aleasă prin excluderea altora ca mai puțin valoroase.* Coeficientul de cristalizare, conștientizare și activare a orientării axiologice ca determinant subiectiv conștient al personalității umane este diferit de la grup la grup, uneori de la individ la individ, în funcție de condiții și situații. M. Rokeach afirmă că sistemul de valori „este un plan general care poate fi asemănat mai bine cu o hartă sau schiță ..., fiind consultată doar acea parte a ei care este relevantă pentru moment, restul fiind ignorat. Diferitele secvențe ale schiței sunt activate în diferite situații sociale”. Indivizii se structurează, de asemenea, și în raport cu preponderența funcțiilor acordate valorilor: de apărare a Eu-lui, de justificare și raționalizare, de adaptare etc. Axiologicul se află în strânsă interacțiune cu astfel de caracteristici sau procese psihice din structura personalității, precum: atitudinea, interesul, imaginea de sine, motivația etc., specificul lui constând în funcția normativ-strategică la nivelul ierarhic cel mai înalt. Constituite într-un subsistem, valorile ocupă un loc privilegiat în sistemul integrat al personalității [11].

Posibilitatea intrării omului în relație valorică cu lumea ține de trăsăturile și configurația personalității sale, precum și de diferite modalități în care ființează realitatea și se prezintă omul. Termenii relației axiologice, pe de o parte – ființa generică (omul), iar pe de alta – existența materială și ideală (ce candidează la validarea valorică) suferă o contagiune reciprocă, deoarece numai ceea ce se aseamănă (la propriu) se apropie și se unește (la figurat). Intersecția dintre cei doi termeni pe care o invocăm în actul valorizării urmează aproximativ următorul scenariu: omul, întrecându-și condiția de semnalizator al lucrurilor și evenimentelor, va încerca să le confere o semnificare și să le ierarhizeze în corespundere cu preferințele și proiectele sale. Pentru aceasta, el trebuie să se orienteze, să se muleze și să-și adecveze facultățile în curs de exigențe proximale. Astfel, Eu-l axiologic se orientează către obiectele care-i incită atenția, iar acestea, la rândul lor, „vin” într-un spațiu dimensional și flexionat subiectiv.

Este important să reținem că tranziția de la un cod valoric la altul sau conjuncția lor se face prin intermediul unui așa-numit super-, sau meta-cod axiologic. Adică, ne situăm în zona raportului dintre sisteme de valori de grade diferite de generalitate. Procesele de socializare și educație (învățare socială) nu sunt perfect liniare. Cunoașterea umană nemijlocită ne arată că experiențele cruciale din viața unui individ, aprecierile făcute de unele persoane importante (mai ales cele pozitive) pot să producă profunde mutații în sistemul axiologic al personalității [12]. În cazul formării sistemului de valori întrebarea care apare este dacă există anumite regularități statistice. În urma multiplelor și riguroaselor cercetări, renumitul psiholog elvețian J.Piaget a distins trei etape principale în dezvoltarea moral-cognitivă a copilului – judecarea de către el a ceea ce este bine sau rău. Preluând această idee, L.Kohleberg și Kenigston transferă accentul investigațiilor asupra felului în care copiii argumentează comportamentul moral, identificând trei stadii majore în dezvoltarea motivației comportamental-axiologice, pe care le denumesc: *stadiul preconvențional*, *stadiul convențional* și *stadiul postconvențional*. În interiorul fiecărui stadiu cercetătorii disting alte două substadii, traseul cuprinzând șase etape: evitarea pedepsei; obținerea unor recompense; evitarea dezaprobării/nemulțumirilor din jur; evitarea oprobiului celorlalți și a sentimentului vinovăției; câștigarea și menținerea sentimentului de grup; evitarea autoblămării. În *stadiul preconvențional* criteriul de reglare a comportamentului se face în baza mecanismului pedepsei și răsplății; în *stadiul convențional* principiile morale sunt percepute și acceptate ca obiective, impulsul de reglare a comportamentului fiind dictat de conformarea la colectivitate (la normele, valorile imuabile și eterne care nu pot fi schimbate prin intervenția conștientă a omului); în fine, *stadiul postconvențional* este unul mai dinamic, respectarea normelor și valorilor reprezentând o alegere personală. Subiectul uman elaborează principii personale de evaluare și conduită. În acord cu aceasta omul adoptă valori și conduite care corespund și unele care nu corespund dezirabilității sociale [13].

Menționăm, însă, că nu toți tinerii parcurg neapărat acest „drum”. Cercetările empirice bazate pe modelul stadial propus de Kohleberg și Kenigston au arătat că există tineri care nu depășesc stadiul preconvențional până la vârsta de 24 ani, acest lucru desfășurându-se în funcție de specificul contextelor socioculturale.

Deci, valorile sunt fundamentale în procesul de emancipare și esențializare umană, în încercarea perpetuă a individului de a se autodepăși. Ele adaugă la caracteristicile principale ale omului: homo faber, homo sapiens, caracteristica de *homo aestimans* – ființă valorizatoare, capabilă să valorizeze și să prețuiască valorile, conferind astfel un sens vieții sale.

În orice comunitate umană comportamentul omului este influențat de anumite valori adoptate de oameni și instituțiile sociale. Istoria atestă implicarea valorilor în organizarea socială, în constituirea oricărui grup social, inclusiv a claselor sociale, în apariția și menținerea conștiinței apartenenței oamenilor la o anumită colectivitate. „Idealurile” sociale sunt, în fapt, valori adoptate și afirmate; confruntările ideologice sunt în ultimă instanță reductibile la opoziția între anumite valori sau între semnificații acordate unor valori.

Este, de asemenea, de domeniul evidenței modificarea în timp a valorilor ce guvernează raporturile interumane, organizările sociale și a valorilor considerate dominante. Toate acestea indică implicarea valorilor în evoluția socială.

Deși valorile guvernează acțiunile oamenilor, ele sunt un produs „natural” al vieții lor; sunt dinamice și, în ultimă instanță, oamenii pot acționa deliberat pentru modificarea lor. Deși acțiunile oamenilor sunt ghidate, în mod necesar, de valori, este în putința oamenilor de a acționa pentru ca anumite valori să le orienteze opțiunile.

Organizarea și funcționarea normală a oricărei societăți, consistența și coeziunea structurilor și instituțiilor sale fundamentale depind esențial de *consensul* și *conformarea* indivizilor și grupurilor sociale față de modelul etic, normativ, cultural al societății. Anume acest model, care este alcătuit dintr-un ansamblu ierarhizat de norme, valori, reguli, indicatori sociali, contribuie la asigurarea stabilității și continuității societății, la progresul și immobilismul său. Anume din acest considerent, orice societate supune evaluării comportamentul membrilor săi, din punctul de vedere al conformării acestuia la normele și valorile recunoscute și acceptate de majoritatea indivizilor. Întrucât orice conduită socială apare determinată prin intermediul valorilor, în orice societate există reguli și prescripții normative care devin „modele” de acțiune, „căi orientative pentru exprimarea în practică a acestor valori”. Reprezentând o „regulă culturală care desemnează o ordonare a acțiunii recunoscută ca fiind obligatorie de fiecare individ dintr-o societate, norma are un caracter de obligativitate, impunând respectarea unor prescripții sau restricții”.

Nerespectarea normelor și valorilor sociale antrenează o reacție a mediului social, în care acestea sunt recunoscute, reacție concretizată într-o serie de sancțiuni difuze sau precise, organizate sau neorganizate și întemeiate pe constrângerea și presiunea socială pe care grupul, comunitatea sau societatea o exercită împotriva conduitei neconformiste sau deviate. De multe ori, însă, sancțiunile nu asigură eficacitatea absolută a normelor, ci ele „substituie” o normă alteia.

Dezvoltarea și educarea comportamentului axiologic la toate nivelurile constituie un proces care vizează responsabilitatea scopurilor în viață și în acțiunile pe care le întreprinde în vederea realizării scopului propus, precum și în alegerea mijloacelor de acțiune.

Responsabilitatea exprimă actul de angajare a individului în procesul interacțiunii sociale, prin exercitarea și asumarea de drepturi și obligații personale. Ea este legată intim de sistemul normativ existent în societate, care include un ansamblu de reguli de conduită și comportament ce permite acceptarea și aderarea liberă și neimpusă a individului la normele și valorile dominante și dezirabile.

Pentru acest motiv, printre noțiunile importante ce caracterizează comportamentul și conduita tinerilor și care au cunoscut mutații fundamentale în perioada de tranziție este și cea de responsabilitate, care exprimă actul de angajare a acestora în ansamblul acțiunii și interacțiunii sociale, prin asumarea consecințelor față de rezultatele acțiunilor lor.

Același studiu „Atitudini, valori și stiluri de viață ale tineretului studios din Republica Moldova” a scos în evidență faptul că modul în care tinerii percep și se raportează la noțiunea de responsabilitate socială se află în funcție de contextele și mediile sociale diferite în care sunt plasați, conferindu-le o „coloratură” aparte sistemului lor valoric și normativ.

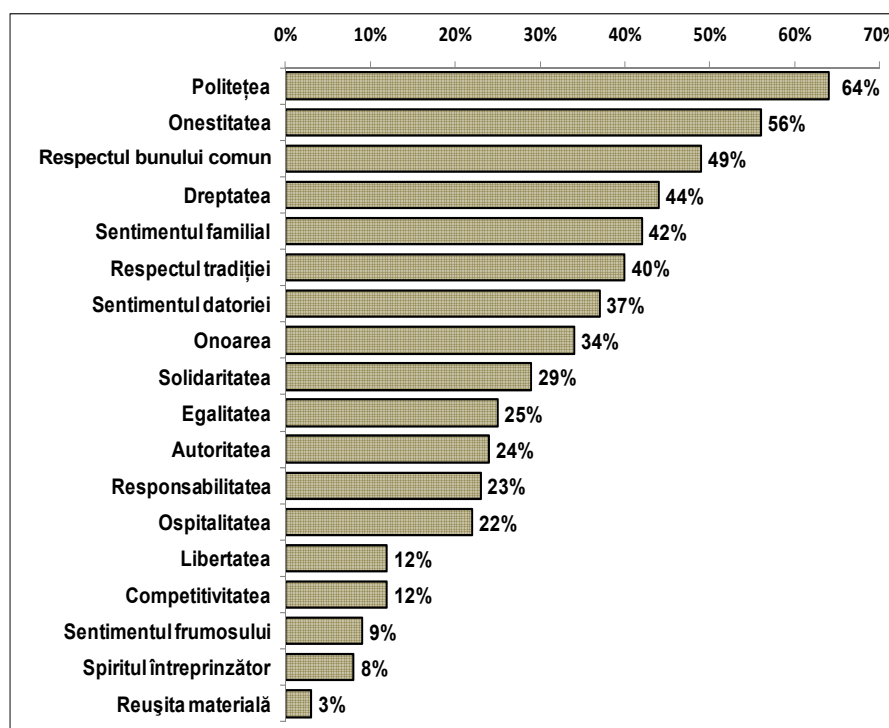
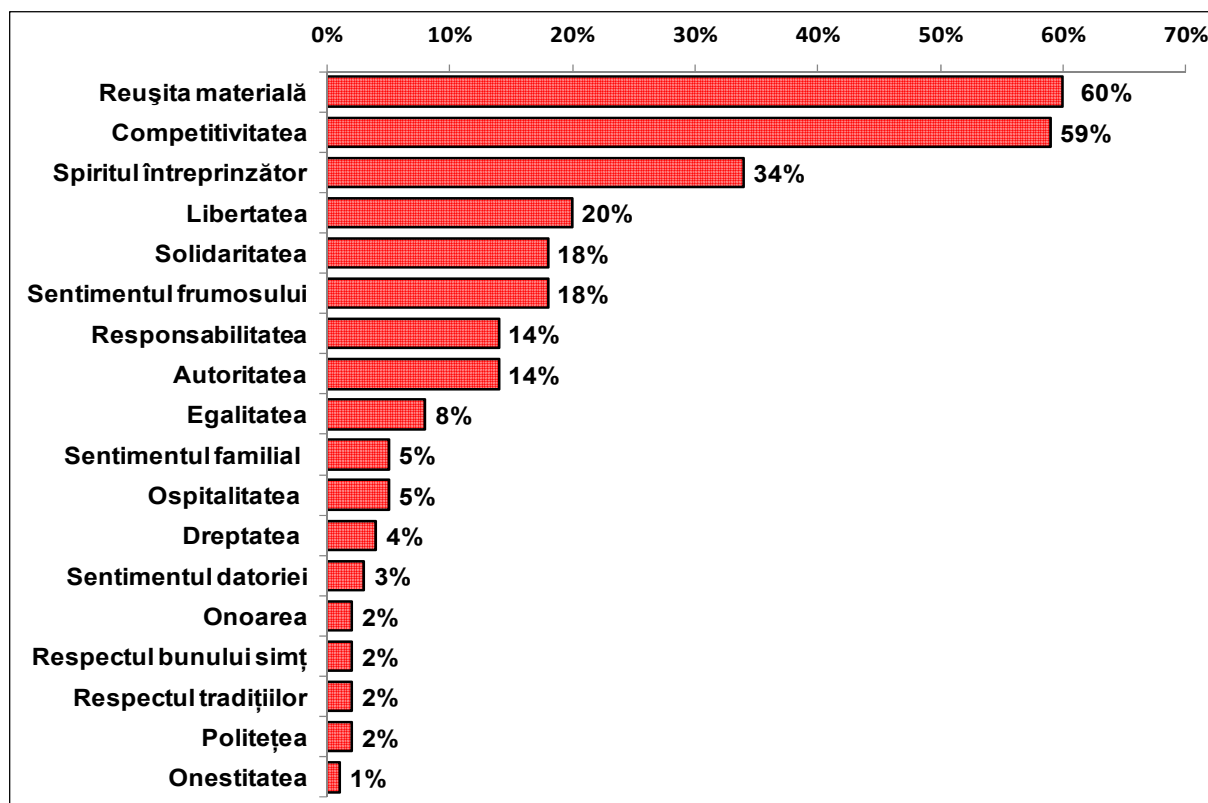

Fig.1. Valorile sociopolitice și morale care au pierdut din importanță, în ordinea descrescătoare a frecvenței răspunsurilor (%).

Sursa: Studiul „Atitudini, valori și stiluri de viață ale tineretului studios din Republica Moldova”, an.2009, N* 750 respondenți

Prima grupă de date relevă regresia importantă a unor valori morale tradiționale, precum onestitatea, politețea, respectul bunului comun, sentimentul datoriei etc. A doua grupă de date pune în lumină creșterea importanței, în percepția tinerilor moldoveni, a reușitei materiale, competitivității și a spiritului întreprinzător. Prin urmare, valorile materiale care ne-au copleșit în importanță astăzi ar trebui să lase locul altor priorități în viață, de natură psihologică și chiar sociopolitică. Regresul moral al societății moldovenești contemporane este confirmat și de pierderea în importanță a 12 din 18 valori supuse aprecierii tinerilor.

Fig.2. Valorile sociopolitice și morale care au câștigat în importanță în ultimii 15 ani, în ordinea descrescătoare a frecvenței răspunsurilor (%).

Sursa: Studiul „Atitudini, valori și stiluri de viață ale tineretului din Republica Moldova”, an.2009, N* 750 respondenți

Lumea apare astăzi mai neliniștită și mai nesigură, având cultul banilor și al reușitei individuale, în detrimentul altor valori tradiționale, care cândva aveau un mare preț: dreptatea, egalitatea, dragostea.

În privința sistemului de valori morale și politice actuale, se poate spune că s-au schimbat ierarhiile sau prioritățile, fiind de semnalat *preponderența valorilor individualiste, în detrimentul celor colectiviste.*

Referințe:

1. Mahler F. Tineretea în timp și spațiu. - București, 1986, p.25.
2. Teorii sociologice ale educației. - În: Maria Bulgaru (coordonator). Sociologie. Vol.II. - Chișinău, 2003, p.115.
3. Iluț P. Valori, atitudini și comportamente sociale. Teme actuale de psihosociologie. - Iași, 2004, p.27.
4. Boudon R., Bouricaud F. Dictionaire critique de la sociologie. - Paris, 1990.
5. Vasile Sebastian Dâncu. Socializarea politică și achiziția vocabularului politic // Sociologie românească, 1999, nr.III, p.51-52.
6. Flocosu V. Aspecte psihosociale ale comportamentului axiologic al tineretului //Analele Științifice ale USM. Seria „Științe socioumanistice”, vol.III. - Chișinău, 2009, p.50.
7. Materialele conferinței „Tranziții ale copilăriei și tinereții într-o societate în transformare: cazul Republicii Moldova” (21-23 octombrie 2008). - Chișinău, 2008, p.10.
8. Em.Durkheim. L'education morale. - Paris, 1998, p.156.
9. Grigoraș I. Personalitatea umană. - București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1982, p.91.
10. Vasile Sebastian Dâncu. Socializarea politică și achiziția vocabularului politic // Sociologie românească, 1999, nr.III, p.171-172.
11. Iluț P. Valori, atitudini și comportamente sociale. Teme actuale de psihosociologie. - Iași, 2004, p.38.
12. Ibidem, p.29.
13. Ibidem, p.30.

Prezentat la 05.04.2011